

636.2
F-90

ՀՀ-ի Զարգացման
օրգան. ՀՀ

ԵՐ Զ 288

**ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ
ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆ ՍՏԻՊԵՅ,
ՎՈՐ ԿՈՎԸ ՏԱՐԻՆ
ՅԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ԾՆԻ**

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
Մ Ո Ս Կ Վ Ա

1926

06.03.2013

635-2
P-30

24.03.2013

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍ Ն. ԲԵԱՌԻԳԵ

ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆ ՍՏԻՊԵՑ, ՎՈՐ

Կ Ո Վ Ը

ՏԱՐԻՆ ՅԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ԾՆԻ

1007
33692

(Զեւոնարկ գլուղացիների համար)

Напечатано в типог. Госиздата
„Красный Пролетарий“
Москва, Пиминовская ул.
д. № 16, в количе-
стве 4.000 экз.
Главлит
№ 54310.

ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ԳԵՐՄԱՆԱՅԻՆ ՍՏԻՊԵՅ, ՎՈՐ
ԿՈՎԸ ՏԱՐԻՆ ՅԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ԾՆԻ

Վաղուց արդեն հայտնի յե, վոր գերմանա-
ցին ամեն տեսակ հնարքների ընդունակ ե: Յե-
թե այդպես ե, միթե դժվա՞ր բան ե նրա հա-
մար ստիպել, վոր կովը տարին յերկու անգամ
ծնի:

— Եդ ինչպե՞ս կարելի յե ստիպել, — կասի գյու-
ղացին, — վոր կովը տարին յերկու անգամ հոր-
թուկ ծնի: Չե՞ վոր կովն ել ենքան ժամանակ ե
ծանրացած լինում, ինչքան և կինը, իսկ կինը
9 ամիս ծանրացած պիտի լինի: Բայց տարին
12 ամիս ունի, վոչ թե 18: Չե՞, եղտեղ մի ինչ
վոր բան կա:

Ի հարկե կա: Գերմանացու կովն ել տարին
մի անգամ ե հորթ բերում, բայց բանը հորթու-
կը չե, բանն ախ ե, վոր հորթ բերելուց հետո
կովը անհամեմատ շատ կաթ ե տալիս, քան թե
հետո:

Գերմանացին իրեն կովերին սխալել ե, վոր
հորթեր ծնեն աշնանը: Դրա հետևանքն ի՞նչ ե յե-
ղել: Ահա ինչ: — Մեր գյուղացու կովերը գրեթե

բոլորը գարնանն յեն ծնում, իսկ աշնանը նրանք համարյա թե կաթ չեն տալիս: Յե՛վ ձե՛ր գյուղացու ընտանիքը ձմեռը հաճախակի առանց կարի և ձկնու՛մ: Նա անհամբեր սպասում ե, թե յերբ գարունը կգա, վոր կովը հորթ բերի:

Ճիշտ ե, գարնանը մեր գյուղերում, ինչքան ուզենաս, կաթ կա. կովերը ծնելուց հետո առատ կաթ յեն տալիս և, բացի դրանից, գարունն ե վրա հասնում, ամենալավ, քնքուշ խոտի լիակատար առատությունն ե լինում: Իրիկնապահին կովը լիքը կրծքով ե տուն վերադառնում:

Գյուղացին ուրախանում ե, ուրախանում յեն և յերեխաները. ձմեռվա յերկարատև պասը վերջացավ, հիմա կարելի յե մի բո՛ւ կաթ խմել:

Արդյո՞ք ոգսավես ե գարնան կարի աշրպիսի սուսոսքյունը: Վո՛չ, ոգտավետ չե: Ոգտավետ չե այն պատճառով, վոր կաթի այդպիսի առատությունը նրա գինը կոտրում ե: Հաճախ գարնանը կաթի գինը այնչափ ե ընկնում, վոր կարևորագույնքյունը բացի վնասից վոյ ձի ոգոս յի տալիս:

Բայց չե՞ վոր քիչ չեն գյուղացիների այնպիսի տնտեսություններ, վորոնք կաթ և յուղ ծախելով յեն ապրում:

Ընդհակառակը, աշնանը կովերի կաթը շատ ե պակասում: Խոտը այդ ժամանակ կոշտանուր

ե: Արդեն կովերը վեց կամ յոթ ամսվա հղի յեն լինում: Յե՛վ հենց վոր սկսում յեն կովին չոր կեր տալ և գոմը քշել, այն ժամանակ բանը արդեն վատանում ե: Գյուղացիների տնտեսության մեջ կովերի գլխավոր կերը դարձանն ե: Դրանով բան չի դուրս գալ: Այդ տեսակ կերից կովը հազիվ հազ ե վոտի վրա կանգնում, իսկ կաթ նրանից մի՛ սպասիր:

Յե՛վ այդ պատճառով աշնանը կաթի գինը բարձրանում ե: Աշնանն ել՝ թե գյուղացին և թե նրա ընտանիքը սկսում են պաս պահել: Ինչ ասել կուզի, վոր յերեխաների վրա այդ շատ վատ ե ազդում: Հենց այդ պատճառով ել գյուղացիների յերեխաները ձանձերի պես կոսորվում յեն՝ քախկախայալի կար յումենաշուց:

Ըստ յեն վնասում յե՛վ տերտերների հնարածները: Ուրեմն աշնանը և ձմեռը յերեխաները պաս յեն պահում, կաթ չեն խմում, վորովհետև կաթ չկա: Իսկ գարնանը, յերբ այնքան շատ կաթ կա, տերտերներն յեն խանգարում իրենց հնարածով: Այդ ամիսների համար նրանք մեծ պաս յեն հնարել, վոր այնքան յերկար ե տևում: Այդ պատիւն գյուղացիները կաթ չեն խմում, այլ ամեն տեսակ աննշան բաներով յեն կերակրվում: Ի հարկե, այդ կարգն ել ամենից վատ դարձյալ յերեխաների առողջությանն ե վնասում:

Տերտերները մոռացել յեն, վոր հենց նրանց ավետարանում պարզ ու վորոշ ասված է. «Ինչ վոր բերանն է մտնում, ա՛յն չէ մարդուն պղծում, այլ ինչ վոր բերանից է դուրս գալիս, ա՛յն է պղծում մարդուն»:

Ուրեմն՝ ինքը ավետարանը ասում է, թե կերակրից մեղք չկա: Իսկ տերտերներն իրենց շահի համար պատեր յեն հորինել և զբանով իսկ ահագին փասս յեն հասցնում խավար, սնահավատ գյուղացիության:

Գերմանական *սնեխուրքյուններում* գործը ուրիշ կերպ է դրված: Գերմանացիները վաղուց յեն գլխի ընկել, վոր յերբ կովերը գարնանն յեն ծնում, տնտեսության համար այդ շատ և շատ փաստակար է: Նրանք այնպես են բանը բռնել, վոր նրանց կովերը սկսել յեն աշնանը յեվ ձմեռվա սկզբին հորք բերել:

Աշնանը հորթ բերելուց ի՞նչ ոգուտ կա:— Շատ մեծ ոգուտ: Աշնանը մեր գյուղացու կովը մի անգամ կթելիս այնչափ քիչ կաթ է տալիս, վոր նույնիսկ ընտանիքի՛ն կաթը բավական չի լինում, բայց այդ իսկ ժամանակ գերմանացիների կովերի մեծ մասը նոր-նոր միայն հորթ յեն ծնում, և ծնելուց հետո, վորքան ուզում յեն, կաթ յեն տալիս: Յեվ վորովհետև աշնանը կաթը անհամեմատ թանգ է լինում, քան գարնանը ո՞

ամառը, ուստի գերմանացին իր կովերից՝ անհամեմատ ավելի շատ արդյունք է ստանում, քան թե մեր գյուղացին:

Սեպտեմբերին կամ հոկտեմբերին ծնած կովերը գարնան մոտ արդեն մի քանի ամսվա հզի յեն լինում. նրանց կաթը պակասում է: Իսկ հենց վոր գարունը գալիս է և մատղաշ խոտը սկսում է բուսնել—կովերին նրանք դուրս յեն քշում արածելու տեղերը: Յեվ գարնանը՝ կակուղ, քնքույշ, թաքմ և հյութալից խոտ ուտելուց կովերը նորից շատացնում յեն իրենց կաթը և համարյա թե նույնքան կաթ յեն տալիս, ինչքան աշնանը ծնելուց հետո:

Ուրեմն, աշնանը ծնելու հետևանքով գերմանական կովերը՝ *սարին յերկու անգամ առփորականից շատ յեն կաթ տալիս,*— աշնանը, յերբ նրանք ծնում յեն և շատ կաթ տալիս, մեկ ե՛լ՝ գարնանը, յերբ կովերին արոտատեղերն յեն քշում:

Ահա թե ինչու յեն գերմանացիներն ասում, վոր յերբ կովն աշնանն է ծնում, *միելյնույն* է քե կովը *սարին յերկու անգամ* է ծնում:

Ուրեմն աշնանային ծննդաբերությունը գյուղացու տնտեսության համար շատ ոգտավետ է. աշնանը և ձմեռը, յերբ կաթը բարձր զնով է ծախվում, աշնանը հորթ բերած կովերը այնքան

կաթ յեն տալիս, ինչքան գարնանը՝ ամենալավ արոտներում կերակրվելով:

Ի՞նչպէս անել, վոր կովերը աշնանը ծնեն: Ի հարկե մի անգամից այդ անել չի կարելի, բայց 2 կամ 3 տարում կարելի յե այնպես անել, վոր կովը աշնանը ծնի, և այդ միջոցով տնտեսությունը կարող ե շատ ոգուտ ստանալ:

Չպետք ե մոռանալ, վոր առողջ, կուշտ պահած կովի առաջին սերմնահոսությունը սովորաբար ծնելուց 25 կամ 28 որ անցնելուց հետո ե տեղի ունենում: Յեթե այդ ժամանակ կովը չբեղմնավորվի, ապա հետեյալ հոսումը միայն 3 կամ չորս շաբաթից հետո կլինի:

Ահա պետք ե աշխատել, վոր անպատճառ առաջին հոսման ժամանակ կովը բեղմնավորվի: Յեթե կովը փետրվարին ե հորթ ծնել, պետք ե աշխատել, վոր նա բեղմնավորվի մարտին, այդ դեպքում նա կծնի գեկտեմբերին: Անհրաժեշտ ե վոր նա բեղմնավորվի հունվարին, այն ժամանակ հետեյալ հորդածնությունը կլինի դեկտեմբերին: Յերկու տարուց հետո հեշտ կլինի այնպես անել, վոր կովերը հորթ բերեն աշնանը:

Պարզ ե ուրեմն, վոր կովերի աշնանային հորթածնության ամբողջ գաղտնիքն այս ե,—առաջին հոսման ժամանակը բաց չթողնել և աշխա-

տել, վոր այդ ժամանակը նա անպատճառ բեղմնավորվի:

Բայց վորպեսզի աշնանային հորթածնությունից ստանանք այն ոգուտը, ինչ վոր գերմանացիներն յեն ստանում, պետք ե մտածել և կովը լավ պահելու մասին, թե չե՝ ոգուտը քիչ կլինի:

Տալ գոմ յեվ տալ հորքանոց: Նախ և առաջ, աշնանային հորթածնության համար, պետք ե խնամք տանել, վոր տաք գոմ և տաք հորթանոց լինի: Տաք գոմը միայն նրա համար չե հարկավոր, վոր մենք կուզենայինք մեր տավարների հորթածնությունը աշնանը լինել: Այժմ ամեն մի գյուղացի արդեն գիտի, վոր տաք գոմի շնորհիվ կերի մեծ խնայողություն ե լինում, վորովհետեւ տաք գոմում տավարը քիչ ե ուտում: Իսկ ցուրտ գոմում շատ կեր ե գնում միայն նրա համար, վոր կովի մարմինը տաքանա:

Բայց աշնանային հորթածնության ժամանակ տաք գոմը հարկավոր ե և նրա համար, վոր կովը հաջող ծնի և վոր հորթը ցրտից չվնասվի: Յեվ վորովհետեւ հորթին մոր մոտ թողնել չի կարելի, ուստի տաք հորթանոց ել ե հարկավոր, ուր ծնվելուց հետո կարելի լինի հորթը տանել:

Յերբ կովը գարնանն ե ծնում, գյուղացիները ցրտին հորթը խրճիթ յեն տանում և պահում յերեխաների հետ: Պետք ե թողնել այդ սո-

կերի ե պարտաւոր
հայտնի թէ ինչ
հայտնի թէ ինչ
հայտնի թէ ինչ

վորութիւնը: Դա փնտսեալ է—մանավանդ յերեխաների առողջութեանը:

Պետք է հոգալ, վոր գոմի դռներն ու լուսամուտը (յերթիկը) ամուր փակվեն, ճեղքեր չունենան, գոմի պատերը պետք է լավ սվաղած լինեն, վոր ցուրտ չանցնի: Գոմի վրա պետք է դեղը դարսել, և գոմը տաք կլինի:

Աշնանային հորքածնորդական ժամանակ կոյերիս ասիւնի յետի յալ պետք է կերակրել: Յեթե աշնանը մենք միանգամից կովերին սկսենք այն կերը տալ, ինչ վոր գյուղացիները սովորաբար ձմեռն յեն տալիս, այն ժամանակ աշնանային հորքածնութիւնից ոգուտ քիչ կլինի. կար չի յիշի, հորքն ել—փառաժ, յար կրիւնի: Յեթե կովի կերը լավացնելու հնարավորութիւն չկա,—այն ժամանակ լավ է հին կարգը պահել:

Իսկ յեթե մենք հաստատապես վճռել յենք մեր գյուղատնտեսութիւնը բարձրացնել և այնպիսի հառաջադիմութիւնների հասցնել, վորպիսին մենք տեսնում յենք արտասահմանի գյուղացիների մոտ,—ապա հարկավոր է մտածել տալարի կերը բարձրելու մասին: Յեւ առաջին նվազ արմատապտուղների (տակերի) և կարտոֆիլի մասին պետք է մտածել:

Ամենքը լավ գիտեն, թե ինչքան է պակասում կովի կաթը, յերբ արածելու տեղից նրան

գոմ յեն քշում և սկսում ձմեռվա կեր տալ: Սա քիչ միջոց կա, նույնիսկ առանց աշնանային հորքածնութեան, աշնանն ու ձմեռը կաթը պահպանելու: Այդ միջոցը—արմատապտուղներն և կարտոֆիլն յեն:

Ի՞նչ է պահանջը, վոր արմատապտուղներով (սակերով) կերակրելիս կարք պահպանվում է: Դրա պատճառն այն է, վոր յերբ արածելու լավ տեղ է լինում, կաթը շատանում է: Գարնանը թարմ խոտ է, իսկ աշնանը հյութալից խոտի փոխարեն հյութալից տակեր յեն և կարտոֆիլ:

Յեւ, յեթե աշնանը կովերին արմատապտուղներ ու կարտոֆիլ տանք, կաթը չափազանց կավելանա:

Յեթե տնտեսութիւնը մի կով ունի,—նույնիսկ ազարակում կարելի յե նրա համար բավականաչափ արմատապտուղը ուսցնել,—տակն, դետնախնձոր (կարտոֆիլ) և այլն: Իսկ միայն դարմանով չարժե մինչև անգամ աշնանային հորքածնութեան անցնել,—վոչ մի ոգուտ չի լինի:

Ի՞նչպէս անել, վոր աշնանային հորքածնորդական պահպանվի: Ահա մենք հասանք մեր ուզածին, և կովերը աշնանն յեն ծնում: Մեր կովերը սեպտեմբերին յեն ծնում: Բայց յեթե դրանից հետո կովը հոկտեմբերին բեղմնավորվի—նա կծնի հունիսին: Իսկ ապա յեթե նա հուլիսին

բեղմնավորովի, — հորթ կբերի մարտին, — ուրեմն կրկին կունենանք զարնանային հորթածնությունս:

Բայց արշնանային հորթածնությունը միշտ պետք է պահպանել: Իսկ այդ շատ հեշտ է անել՝ յերկու-յերեք հոսունն բաց թողնելով: Այդ գեպքում շատ շահավետ կլինի այն մտքով, վոր կովի համար ել այդ ոգտակար է՝ յեթե յերկու-յերեք հոսունն բաց թողնենք: Այն ժամանակ կովը լիովին կվերականգնի իր առողջությունը:

Մոր արգանդում, մինչև ծնվելը, հորթը իր սնունդի համար քիչ ուժ չի խլում նրանից: Յեվ հղիանալուց առաջ մի այգալիսի ընդմիջումը — 2—3 ամիս — մեծ ոգուտ կտա:

Աշնանային հորթածնությունից տախտակ ել ել լալանում: Ահա թե ինչու գիտնական անասնաբույժները կարծում են, վոր աշնանային հորթածնությամբ կարելի յե շատ լավացնել տավարը:

Յեվ իսկապես չպետք է մոռանալ, վոր աշնանային հորթածնությունը շատ շահավետ է տընտեսության համար, յերբ լավ, կաթնառատ կով ես մեծացնում: Հորթերը ձմեռը լավ են խնամվում — պահվում և լավ կեր են ստանում: Առաջին ամառը նրանք խոտատեղերում են անց կացնում և տանն ել ավելի կուշտ կեր ստանում, իսկ յերկրորդ տարվա վերջին այնպիսի հաշվով են նրանց

բեղմնավորեցնում, վոր առաջին անգամ աշնան դեմը ծնի:

Գերմանացիները իրավացի յեն, յերբ ասում են, վոր բազմացան գետնի տված առատ կերի հետևանքով աշնանային հորթածնությունն այնպես է լավացրել նրանց անասունը, վոր ճանաչել չի լինի:

Յեվ այդ լիովին ուղիղ է: Գարնանային հորթածնությունից հետո հորթերը թուլակազմ, թերի զարգացած են արոտավայր գնում, իսկ յերկրորդ տարին նրանք արդեն հղի յեն լինում: Չե՞ վոր գյուղական նախիրներում բեղմնավորման համար մերձենալն ազատ է: Ամառը նախընտրում միշտ յեզ լինում է: Իհարկե այգալիսի պայմաններում յերկինջներին շատ վաղաժամ բեղմնավորվելուց պահպանել չի հաջողվում:

Ուրեմն աշնանային հորթածնությունը մեր տավարը լավացնելու ամենահասարակ և հավատարի միջոցն է: Մենք ամենքս այժմ գիտենք, վոր մեր տավարը ամենևին այնպես վատ չե, ինչպես մենք սովորել ենք կարծել: Նա միայն վատ կերի, վատ պահելու պատճառով փչացված է: Յեվ այն գյուղացիների տնտեսություններում, ինչտեղ սկսել են կանոնավոր կերպով պահել խնամել տավարը, այնտեղ ամենակարճ ժամանակամիջոցում համոզվել են, վոր մեր տեղական

տավարը կարելի յե շատ կաթնատու դարձնել:

Պե՛սք ե հոգա՛յ, վոր կովը քեղմնավորվի: Յերբ վոր յեզը նախրում ման ե գալիս, նրա ուժերը շատ անգամ ապարդյուն են անցնում և նրա սերմի խնայողությունն չի լինում: Այլ բան ե, յեթե նրան, բեղմնավորության համար, տերերն են քաշում կովի վրա:

Նախրում յեզը միևնույն կովի հետ մի հոսման ժամանակ մի քանի անգամ ե իզուր տեղը զուգավորվում: Հայտնի յե, վոր նախրում յեզը հազիվ հազ կարող ե մինչև 60 կովի հետ հաջող զուգավորվել:

Իսկ յերբ մարդիկ են յեզին կովի վրա քաշում, նա կարող ե զուգավորվել մինչև հարյուր զանազան կովերի հետ, և յեթե լավ պահեն — ել ավելի: Սակայն գյուղացիների տնտեսություններում յեզը անուժ ե լինում, հաճախ նա յեզ ել չի, այլ մի տարեկան յեզնիկ, իսկ ազատ զուգավորության ժամանակ կարգին յեզն ել անպետք կդառնա:

Տափարը կապած արածացնելը: Աշխարիս ամենալավ անասնապահները դանիացիներն են: Վաթսուն տարի առաջ այդ յերկիրը՝ Դանիան, մեր տավարներից մի քիչ լավ տավար ուներ: Իսկ այժմ Դանիան ամենաորինակելի անասնաբուծական յերկիրն ե համարվում:

Յեվ ահա Դանիայի գրեթե բոլոր գյուղացիները վաղուց արդեն թողել են նախիրով արածացնելը: Նրանք ասում են, թե տափարը նախրում այնքան խոտ չի ուտում, ինչքան վո՛սնահարում ե: Յեվ մեզանից ամեն մեկը շատ-շատ անգամ ե տեսել այդ բանը: Կովերն այնքան խոտ չեն ուտում, ինչքան վազվզում են ու խոտը կոխկռտում:

Ահա այդ պատճառով Դանիայի գյուղացիները վաղուց արդեն տավարը կապած են արածացնում: Յեվ բանից դուրս ե գալիս, վոր այդ ձևով արածացնելուց մեծամեծ ոգուտներ են ստացվում: Նախ և առաջ խոտատեղերը տարեց տարի ավելի և ավելի լավանում են: Չե վոր կովերը թե գարնան և թե աշնան սաստիկ փչացնում են արածալու տեղերը, թաց հողի մեջ վոտքերով փոսեր են փորում:

Յերկրորդ՝ կովերը կապած ավելի կուշտ են ուտում, վորովհետև մեկը մյուսին չեն խանգարում և հանգիստ կարող են արածել: Տավարը կապած արածացնելիս, դանիացիները սկսեցին կովերին այնպիսի հողաբաժիններում կերակրել, ուր հատկապես կերի խոտեր եյին ցանված: Անշուշտ, կովերը անհարար խոտը ուտելուց հետո կաթը չափազանց ավելացրին: Իսկ այն տեղը, ուր կովերը արածել եյին, նրանք հերկում եյին:

առաջ հացահատիկներ եյին ցանում, կարտոֆիլ տնկում, իսկ ապա կերի խոտեր ցանում: Յեւ գործը այնպես լավ գնաց, վոր Դանիայի գյուղացիները աշխարհիս ամենալավ անասնապահներն են համարվում:

Ի՞նչ ոգոս ե տալիս կապած արածացնելը: Յերբ վոր կովերը մի ընդհանուր նախրում են արածում, հաճախ ե պատահում, վոր նրանք մեկ մեկու վիրավորում են: Այնպիսի դեպքեր ել են յեղել, վոր մի կով մյուսի փորն ե պատռել: Մի՞թե քիչ կով ե հիվանդանում. հայտնի յե, թե ինչպես հաճախ կովերի շեռը արյունախառն ե լինում: Իսկ կապած արածելու ժամանակ այդ յերբեք չի կարող լինել:

Յերբ վոր կովը կապած ե արածում, նա ամենեւին խոտը չի կոխոտում, ամբողջապես ուտում ե, մաքրազարդում: Կապած արածող կովի կաթը շատ ավելանում ե, և նա շատ լավ չաղանում ե:

Տավարը կապած արածացնելու համար առանձին սանձ ե հարկավոր շինել: Այդ սանձի ամբողջ եյուլթյունը նրա մեջ ե, վոր յերբ անասունը սկսում ե պարանը քաշել, վորպեսզի թոկից ազատվի, սանձը սաստիկ հուպ ե տալիս նրա դուռնը: Հենց վոր կենդանին տեսնում ե, վոր թոկը ցավեցնում ե— ել չի քաշում: Դրանից հե-

տո սանձը անմիջապես թուլանում ե: Մի գյուղատնտես ասում ե, թե կովերը մի կամ յերկու որից հետո ընտելանում են այդ սանձին և շատ լավ արածում: Ուրեմն միայն մի յերկու որ պետք ե նրանց լավ նայել, իսկ ապա առանձնապես նայելու կարիք չկա:

Ի՞նչպես պեժ ե շինել սանձը: Վերցնում են յերկու տախտակի կտոր՝ վեց վերջոկ յերկարությամբ, լայնությամբ՝ մի վերջոկից մի քիչ պակաս, իսկ հաստությունը կես վերջոկի չափ. այդ տախտակներից յուրաքանչյուրի մի ծայրին, լայնության վրա, յերկու կտոր ծակ են անում այնպիսի մեծությամբ, վոր նրանց միջով կարելի լինի բարակ, փոքրած թոկ անցկացնել:

Տախտակների մյուս ծայրերին մի մեծ, կտոր ծակ են բաց անում: Այդ ծակերից անց են կացնում պարանի ծայրը, վորով կապում են նրան և ծայրին ամուր և մեծ կշկիւ են անում: Այդ ծակի միջից կշկիւը պիտի չանցնի: Տախտակները բարակ թոկով են պնդացնում, վոր յերկտակ անց ե կացրած ականջների յետևից և տախտակների մեջտեղից ամրացրած: Յիցը շինվում ե շարժվող ողակով: Յցի յերկայնությունը 7 և կես վերջոկ ե, իսկ ողակի լայնությունը մոտավորապես յերկու վերջոկ:

Վորպեսզի արածելիս պարանը չկնճովի,

1007
33692

պետք ե պարանի մեջտեղում, կամ սանձին ավելի մոտ, յերկաթե պտուտիկ ամրացնել: Այդ պտուտիկը յերկու յերկաթե ողակներ են՝ միմյանց միացված: Յցի պտուտակի վերի մասի լայնությունը մոտավորապես 1 և կես վերջոկ ե, իսկ վարինը՝ մի վերջոկ:

Պարանի յերկայնությունը կարող ե լինել ինչքան ուզենաս, բայց կովերի համար խորհուրդ են տալիս 6 կամ ութ արշինից յերկայն պարան չվերցնել:

Կապած արածացնելիս կենդանիներին շարքով կանգնեցնում են արոտատեղի մի վորեւե կողմում: Մոտեցնում են մի կով: Նրա պարանից ցիցը արածելու տեղից այնպիսի հեռավորության վրա յեն խրում գետնին, վոր յերբ պարանը ձիգ քաշած լինի, կովը չկարողանա մեկ արշին լայնությամբ տարածությունից ավել արածել: Յիցը ուղիղ պետք ե խրել և վոչ թե ծուռ, գետնի մեջ պետք ե խրել մինչև ողակը: Յերկրորդ կովի ցիցը այնպիսի տարածության վրա յեն խրում հողի մեջ, վոր նրանք միմյանց չխառնվեն:

Ինչքան վոր խոտը լավ ե, այնքան ել կովերին միմյանց մոտ են կանգնեցնում: Այդ դեպքում ավելի նեղ տարածություն պետք ե հատկացնել արածելու համար: Յերբ կովերը հանդարտ են և միմյանց սովոր, այդ դեպքում, յեթե լավ,

ուժեղ խոտ ե, նրանց միմյանցից միայն յերեք կամ չորս արշին հեռու յեն կանգնեցնում: Յեվ միմիայն կես արշին լայնությամբ տեղ են տալիս նրանց ուտելու: Այդ դեպքում նրանք խոտը ամբողջապես ուտում են, մաքրում:

Յերբ կովերը այդ նեղ տարածության ամբողջ խոտը ուտում են, նրանց ուրիշ տեղ են տանում: Յիցը հանում են գետնից և կես արշին առաջ բերում ու նորից գետնին խրում: Ամեն մարդ ել լարող ե հասկանալ, թե վորքան շուտ շուտ պետք ե ցիցը հանել, ուրիշ տեղ խրել և կովին նոր տեղ տալ ուտելու:

Կովերի սանձը սկզբում բակումն են դնում, չվանը ձեռն առնում և արածելու տեղը տանում: Իսկ յերբ վոր կովերը ընտելանում են այդպես արածելուն, սանձը և պարանը վզով են փաթաթում և քշում:

Դերմանացիներն ել են կովերին կապած արածացնում: Դանիացիների որինակով նրանք մինչև անգամ ամբողջ նախիրներն են արածեցնում կապոտած: 50 կամ 60 կովի համար հերիք ե մի նախրչի, և նա համարձակ կկառավարի այդքան կով: Իսկ յեթե կապոտած 3—5 կով ե արածում, մի յերեխա յել բավական ե. պետք ե միայն յերեքմն յերեքմն կովերին նայել, և յեթե հնարավոր ե, նոր տեղ տանել,

Արդյո՞ք արժե՞ հորդածնության կարգը փոխել:
Գյուղացին այս գիրքը կկարդա և մտածմունքի
մեջ կընկնի: Արժե՞ այդպիսի ջանջալ բան սկսել:
Յեւ մտաք գոմ ե հարկավոր, և արմատապտուղ-
ներ պետք ե ցանել, կարտոֆիլ ել պետք ե շատ
տնկել, և սննդարար կերեր ել պետք ե ձմեռվա
համար գնել: Ինչքա՞ն բան ե հարկավոր...

Բայց այդ հարցը վճռելու համար պետք ե
հաշվել և այն ոգուտը, վոր կարելի յե աշնանա-
նային հորթածնությունից ունենալ:

Այն որից, յերբ կովերը գոմ են մտնում
ձմեռվա կեր ուտելու, գյուղում մեծ պառ ե
սկսվում. համարյա թե կաթ չի լինում: Իսկ աշ-
նանային հորթածնության դեպքում գյուղացու
ընտանիքը կուշտ կլինի և ծախելու յել շատ
կաթ կմնա:

Յեւ աշնանը կաթի գինը միշտ ավելի բարձր
ե լինում, քան թե գարնանը: Համարձակ կարե-
լի յե ասել, վոր աշնանը կաթը կհանի այն բո-
լոր ծախսերը, վոր գյուղացին պիտի անի կո-
վերին աշնանային հորթածնության փոխելու
դեպքում:

Ինչտեղ թարմ կաթը ծախել չի կարելի, այն-
տեղ ծախսերը կհանի յուղը: Յյուղի գինն ել
ձմեռը բարձր ե լինում:

Սակայն ոգուտը միայն այդ չե. գերմանա-

ցիներն ասում են, վոր յեթե կովը աշնանն ե
ծնում, նա շատ ավելի առողջ ե լինում: Հենց
այդպես ել պետք ե լինի. անտեսության մեջ
աշնանը կեր շատ ե լինում, կովերն ավելի կուշտ
են լինում, և հաջող ծնում:

Նրանց մոտ չեն յեղել այնպիսի դեպքեր, վոր
կովը ծնելուց հետո աշնանը անպետքանա, իսկ
գարնանային հորթածնության ժամանակ քաղ-
ցած կովերը շատ հաճախ են անպետքանում և
նրանց առողջացնելը շատ դժվար ե լինում:

Բայց աշնանային հորթածնության ոգուտը
միայն այդ չի: Աշնանային հորթերը ավելի
լավ յեն կաթով սնվում, իսկ դրա շնորհիվ տա-
րեց տարի տավարը լավանում ե: Յեւ գերմա-
նացիները, մանավանդ դանիացի գյուղացիները
հաստատ համոզված յեն, վոր մասամբ աշնանա-
յին հորթածնության շնորհիվ յեն բարվոքել իրենց
անասունը:

Գերմանացիները զուր տեղը չեն հանաքով
ասում, վոր, յեթե կովը աշնանն ե ծնում, եդ
նշանակում ե, վոր նա տաբին յերկու անգամ ե
ծնում:

Մասդաջ հորթը ջահել ժառանգակից սրահայա-
նի: Ամեն մի գյուղացի այդ կանոնը շատ լավ
գիտե: Յեթե հավի ճուտը, խոզի գոչին, հոր-
թուկը, հենց նույնիսկ յերեխային կյանքի առա-

ջին որից քաղցած պահեստ,—նրանցից շատ քիչ ոգուտ կլինի:

Իսկ յեթե կովը աշնանը ծնի, գեղջկուհին միշտ ավելի շատ ժամանակ կունենա հորթուկին նայելու: Բացի դրանից աշնանը նրանց այնքան ել կաթ հարկավոր չի. աշնանը նրանք քիչ յեն աշխատում, ուրեմն ենքան ել շատ չեն ուտում, ինչքան գարնանը՝ գործի ամենաթուկ ժամանակը: Ուրեմն կարելի կլինի հորթին շատ կաթ տալ:

Իսկ արմատապտուղներ և կարտոֆիլ բուսցնելու ավելորդ աշխատանքը հարյուրապատիկ կծածկվի: Ամեն մեկը թո՛ղ լավ հատկանա, թե արմատապտուղներն ու կարտոֆիլը վորպիսի ոգուտ յեն տալիս:

Յեթե հողը լավ է պարարտացրած—որինակ, կարտոֆիլ ցանելն ավելի ոգուտ է, քան վորեն հացահատիկ ցանելը:

Աշնանային հորթածնության անցեք, և դրանով ստիպեցեք, վոր ձեր կովերն ել տարին յերկու անգամ ծնեն:

ԽՈՐՀՐԴ. ՍՈՑ. ՀԱՆՐ. ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

— Հայկական սեկցիա —
Մոսկվա, Նիկոլսկի շող. № 10

- Ի. ՍՏՈՒԼԻՆ.—Գյուղացիական հարց: Գինը 50 կոպ.
- Ի. ՍՏՈՒԼԻՆ.—Ազգային հարց: (Տպագրվում է):
- Վ. ԼԵՆԻՆ.—Պատգամներ յերիսասարդության. գինը 15 կ.
- Ի. ՖԼԵՐՈՎՍԿԻՅ.—Մեր առաջին բանվ.—գյուղ. հեղափոխությունը. Գինը 70 կ.
- Ն. ԿՐՈՒՊՍԿԱՅԱ.—Լենինի պատգամները ժողովրդական լուսավորության մասին: Գինը 20 կ.
- Լ.Ս.ՎՐԵՆՏՅԵՎ.—Ինչպես աշխույժացնել խորհուրդները.
- Զ. ՅԱՎՈՐՍԿԱՅԱ.—Կարա Յեսկին (կենսագր.): Գինը 10 կ.
- Ն. ՏՅՈՒՐՅԱԿՈՒԼՈՎ.—Ազգ. հարցը յեվ դպրոցը: գ. 40 կ.:
- Բ. ԺԱՎՈՐՈՆԿՈՎ.—Հասարակագիտությունը 1 ասիանանի դպրոցում: գինը 65 կ.
- Ն. ՅԵԼԻՉԵՆԿՈՎ.—Ի՞նչ վորոշեց կուս. XIV համագ. 112 էջ, գ. 30 կ.:
- Ա. ԴՄԻՏՐՅԵՎ.—Տգիտությունը յեվ սնահավասությունը: Գինը 15 կ.
- Մ. ԼԻՎԵՆՍԿԻ.—Գյուղատնտեսական հարկ: Գինը 20 կ.
- ՅԵՍԵՊՈՎ.—Գյուղացիության պահանջները յեվ խորհրդային դպրոցի ծրագրերը: Գինը 12 կոպ.
- Պ. ՎԼԱՍՈՎ.—Հողի մեակումը յերեսի ժամանակ: Գինը 40 կոպ.
- Լ. ՅՈՋԵՖՈՎԻՉ.—Գյուղ կանգնի գերան կկոսի (կոոպերացիան գյուղում): Գինը 30 կոպ.
- Ի. ՊՐԻՅԱՊՈՒՍԿԻ.—Ասծու կալեր քե՞ գյուղատնտեսական գիտությունը: գինը 20 կ.
- Ա. ԿՐԱՎՉԵՆԿՈ.—Թե ինչպես կարելի յե գյուղում ելիքսրականություն անցկացնել: Գինը 15 կ.
- Պ. ԼԻՆԵՉԵՎ.—Խոզը գյուղացիների կերակրողն է:
- Ն. ԲՐԱՌԻԻ.—Թե ինչպես գերմանացին սխիպեց, վոր կովը տարին յերկու անգամ ծնի.
- Ա. ՍԿՈՄՈՐՈՒՆՈՎ.—Ինչպես բնաշխ կարգադրու կով:
- Ա. ՍԿՈՄՈՐՈՒՆՈՎ.—Առաջին ոգևությունը հիվ. կենդանուն, գ. 17 կ.

Ա. ԲՐԱՆՍԲՈՒՐԳ.—Ընտանի կենդանիների վաճառիչ
հիվանդությունները: Գիրք 17 կ.

Ն. ՍԵՄՍՇԿՈ.—Քոֆախս. (պակեհրազարդ): Գիրք 25 կ.

Բ. ԳԻՆՍԲՈՒՐԳ.—Յերեխաների վաճառիչ հիվանդություն-
ները. գ. 30 կ.

Վ. ԲՐՈՆՆԵՐ.—Վեներական ախտեր. Գիրք 25 կ.

Ա. ՍՊԵՐԱՆՍԿԻ.—Մոր ալբեմարանը. (պակ.):

Ն. ՍԵՄԵԿԻՆ.—Արեվը, նրա վարդիները լիվ բույսերը: (Տպ.):

Վ. ՅԱԶՎԻՅԿԻՅ.—Մարդկային բնակարանի պատմութ.:
Գիրք 15 կ.

Դ. ԳՐԱՎԵ.—Ինչպես է սարժված սիլեզերը. (սպագր.).

ԳՐԵՄՅԱՅԿԻՅ.—Վորոս, կայծակ լիվ ելեֆանտություն
(սպագրվ.):

Ա.ԳՈՂ.—Կենդանիների լիվ մարդու ծագումը: (սպագր.):

Մ. ԳՈՐԿԻՅ.—Յերիսասարդ գրողը: Մարդը: Գիրք 15 կ.

Ա. ՍԵՐԱՖԻՄՈՎԻՉ.—Պատմաճգներ: (սպագր.)

Դ. ՄԱՄԻՆ-ՍԻԲԻՐՅԱԿ.—Մոծակի լիվ արջի մասին: (Պատ.
կեր.), գ. 15 կ.

Պ. ՈՐԼՈՎԵՅ.—Ճամբորդություն այնուպանով: (Պատկ.)
Գիրք 22 կ.

Պ. ՈՐԼՈՎԵՅ.—Քիմիկոս Կուզկան: (Պակեհրազարդ): Գի-
նք 28 կոպ.

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ.—Յերկրի խորքերում: (Պակեհրազարդ): Գի-
նք 15 կոպ.

Ա. ՆԵՎԵՐՈՎ.—Ինչպես էլին ապրում սիկնիկները լիվ
ինչ արեց արհիմե զինվորը: (Պատկ.): Գիրք 16 կ.:

Ա. ԿՐԱՎՉԵՆԿՈ.—Ինչպես Սաֆոն կարմիր բանակային
դարձավ: գ. 35 կ.

Ֆ. ՖՈՔՍ.—Մինիստր մեկ ժամով: (Պակեհրազարդ): Գի-
նք 18 կոպեկ:

ՅԵ. ՌԱԳԻՆ.—Պիոներ, պահպանիչ առողջությունը: Գի-
նք 10 կոպեկ:

ՌԻԺՈՎ.—Պատանի պիոներ: (Ժողովածու):

Պ. ԽԼԵՅՆԻԿՈՎ.—Կարմրամորթները: գիրք 45 կ.

Գիրքը՝ Москва, Никольская 10, Центриздату.
Կամ՝ Յերեվան Հայաստանի Պետհրատին:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0298141

ԳԻՆԸ 15 ԿՈՊ.

22.015

И. Брауде

**Как немец заставил
корову телиться
два раза в год**

На армянском яз.

Центральное Издательство Народов Союза С С Р

Москва

Никольская 10.